

נאמר של נייר

.. סרטן בלב התיאטרון הישראלי" * הרפתקאה

רבתי דמויות בספרות העברית * נתן יונתן: משורר * יצירת מופת

שראתה יאור בעברית * חילופי גברי במדור הסיפורות של "הארץ"

תיאטרון

ירידה צורך עליה

"בת שמונה הייתי ציונית, ובת תשע - שחקנית", כך אמרה לכתב אחד הצעיר-גים, שחקנית ובדרנית 9 רביבוע, הגב' אביבה מרכס, במסגרת מסע יחסיה צעיר בור אלים, שאותו היא מנהלת. מתוך מטרה להישג קביעות בתיאטרון הלאומי הביחה. מרכס, מעודה לא נימנתה על עידית שחקני התיאטרון הישראלי. גם בארץ מולדתה, אנגליה, לא נימנתה על הליגות הגבוהות של התיאטרון האנגלי. היא הגיעה לפירסום-שיא, לא בזכות כישוריה כשחקנית, אלא כאשר החלה להתפשט השמועה, כי יש כוונתה לרדת לאנגליה.

לא ברור מה הביא את שריהינודר והתברות, זכרון המר, להורות לפקיר דתו? לאה פורת, לטפל בנושא הישאר-תה של הגב' מרכס בארץ, ולהודיע כי מישדרו, ייעשה הכל כדי שתמשיך לשחק בארץ. לא ברור, מדוע הפך מישדר החי נודר והתברות קורבן לתרגיל חסיטה, שכל מטרתו להשיב את מעמדו של התיאטרון הישראלי אחורה, לראשית שנות החמישים - לקואופרטיבים ולקולקטיבים. שי היו בבחינת סרטן בלב התיאטרון, ועיכבו את התפתחותו במשך שנים רבות. לקראת שאין המשמעות של קביעות בתיאטרון נהירה לו מן הראוי להבין.

אביבה מרכס ציונות ותיאטרון?

ששחקן בעל-קביעות משול לפקיד ממשלתי: כל אשר עליו לעשות, הוא להגיע למישר רד בזמן ולעזוב אותו בזמן. בתיאטרון האנגלי, אליה, כפי שמלחשות המוזות, יש כוונתה של הגב' אביבה מרכס לרדת. אין קביעות לשחקנים, והם משמיי שים בקדוש תוך שמירה על גורפתת-רת, שהוא אחת הסיבות לאיכותו ולטיבו של תיאטרון זה. אם סחר בבוקר יודיעו שחקני תיי אטרון, שרמתם עולה עשרת מזגים על רמתה של הגב' מרכס, שחקנים כאשר צרפתי או ישראל גוריון, שיש כוונתם תם לרדת מן הארץ, מפני שתיאטרון זה

או אחר לא העניק להם קביעות, מעניין אם שריהינודר והתברות יורה לפקידתו, לאה פורת, לעשות הכל כדי שהם ימי שיכו לשחק בארץ?

שיחזור

אמת ובדייה

פרופ' נורית גוברין, המכנהת כראש החוג לספרות עברית באוניברסיטת תל-אביב, פירסמה לפני כמה חודשים את ספי-רה מפתחות, שהיא מהמרתקים שבספי-רי חקר הספרות הארצישראלית. בניגוד לנורמות האקדמיות המקובלות בעשור האחרון באוניברסיטות ישראל, הרי שי-פרופ' גוברין מצליחה בספרה זה להעניק ממד מרתק לספרות הארצישראלית. ממד זה מבוסס על מחקר משווה, בין אמת לבדייה, בתהליך יצירתם של גיבורי סי-פרות זו. לצורך מחקרה עברה גוברין על מאות ביוגרפיות, מאמרים ורשימות, וחשי-פה רשימה מרתקת של סיפורי מפתח. פרק הפתיחה בספרה של גוברין עוסק במאמרו של "ח ברנר, הזאנר הארצי-ישראלי ואבן-דורה, הנחשב עד עצם היום הזה לבסיסה הרחב ביותר של הספרות הארצישראלית. והישראלית שבאה בעיק-בותיה, גוברין סוקרת את השפעת השי-פעותיו של ברנר על הסופרים, ש"י עגנון, ש. בן-ציון, יעקוב רבינוביץ, בן-ציון, רבנו, בארון, מנחם פוזנר-סקל, יהודה יערי ואחרים. ראשון גיי-תחיה של גוברין הוא נודר עמשי השומר ליעקוב רבינוביץ. אחרי שהיא מפרקת את שמו של הספר, בצירוף היהודי הנודד ושל לא ינום ולא יישן שומר ישראל, היא מגלה כי דיוקנו של עמשי הוא ציי-רופם של איש גילי יוסף לישנסקי עם הצייר יחזקאל הנקין, ומעט מרוחם של אבשלום פיינברג והשומר מרדכי יגאל (שחיו סופרו בספרו עלי אוקף). בטכניקה של פירוק מרכיבי הספר מפרקת פרופ' גוברין את מעשה המרכבה של עמשי אל עבר מרכיביו השונים, תוך שהיא מעשית לזה טבלה מרתקת (עמ' 9-48) המפענחת את מוצאו.

קרבות-סופרי-בסופר מרתקים מביאה גוברין בניתוח סיפורו של גרשון שופמן במצור ובמצוק, תוך שהיא מציגה את היריבות בינו לבין הסופר אשר ברש. פרק נוסף בספר: מהפכת אוקטובר בראי הספרות העברית. פרק איכותי, שהמחברת מצליחה לחבוק בו את מיכלול הבעיות והשתקפותה של מהפכה זו בספרותנו. אותה מהפכה, שלפני יותר מ-60 שנה היו עיני כל העולם נשואות אליה, מתוארת למשל, בידי אביגדור המאירי, בספרו גיהנום של מטה, המצוטט בספר מפתחות כך: "וכייתי להכיר פה ריכוזיוצניורים, שמשך עשרים שנה הרקינו כפיכור על דרשת האיריאל שלהם - ובעת, כשיש להם אקרה כצידים חיות רעות הם: כל דבר העומד להם בדרך האינטרסה הפרי-טית שלהם - בורזיאוי הוא וצריד להשי-מיר אותו..." סיפור אחר הוא בפלוגה האילמת מאת יצחק שנהר, המתאר שני גימניסטים שהתנדבו לצבא האדום. כן מוצג דיוקנו של המהפכן שימקון תמרת, גיבור הספר על נהר מוסקבה של ל. חזן, השומע פועל רוסי אומר: "אבל

נורית גוברין - מפתחות; הוצאת אוניברסיטת תל-אביב + הוצאת הקיבוץ המאוחד; 240 עמודים (כריכה רכה).

הרי זרים הם היהודים לנו, הפרובוסלבים, ולמה הם נחזקים אלינו לחולל מהפכות, להוריד צארים מכיסאותיהם, לשנות פרי-רים? "

מסתבר כי הספרות העברית שנוצרה בעצם ימי המהפכה הצליחה לעורר את כל השאלות והתהיות, שמהפכה זו עוררה בעולם במשך 60 שנות רודנות. חלקו הר-שני של עיון הפרופ' נורית גוברין במהפי-כה הרוסית והספרות העברית נושא את הכותרת מאכזבה בלבוש האלגוריה לנוח-מה באוטופיה, תוך שהיא גואלת מהשי-כחה שני אחים סופרים. האחד ידוע יותר, משה חיוג, והאחר חיים (ש'למה) בן-אברם.

בפרק זה מצויה התגלית הגדולה שבי-מפתחות, הלא זה מעשה במידל עתיק מאת ת.ש. בן-אברם, שאותו מציגה גוב-

פרופסור נורית גוברין האוטופיה היהודית

רין, כך: "מעשה במידל עתיק' מתאר את ההמונים התונגים מול ארמון עתיק, שמעל גנו מתנשא מינדל גבוה, שראשו בשמים, שעקר הברזל הסגור מכוסה כולו חלודה מרוב ימים. תריסום שהורים מר-גפים מכפנים מכסים את לוחות החלד-נות..." החג מתאר כמתנת הקיסר הגדול, למען ינוחו יום אחד משנה מעמלם ומעבור-דתם, וכל עבודה לא תיעשה בו (אחד כמא?) הקוסם מתאר ככל-יודע וככל-יכול, שיש למלא את מצוותיו ואין להרי-הר אחר מירשפיו... "

גוברין מעירה על מעשה במידל עתיק כי הוא, "מגלה דמיון ליצירתו של פריץ קפקא ככלל ול, הטירה' כפרט... הפחד שי-ליווה את קפקא כמבע שני ליווה גם את בן-אברם, ופחד היחיד התמוז עם פחדו של האדם ככלל ושל הקולקטיב היהודי כפרט... אבל קפקא עומד במרכז, המיי-הבט של הפך שאין לעברו (ברזל, עמי 16) וההשארה המכוונת והעקבית של מה שנמצא מעבר לו, מהוין לתהום התיאור. זהו מצב של, הכפחה מתמדת וצפייה מתמדת. סיבת, והתעקבות על הספי, גם אבל בן-אברם..." אחר-כך עוברת נורית גוברין לבחינת מחוזה של בן-אברם. כבחינת האוטופיה היהודית בעימות עם הסיטו.

הפרק האחרון בבחינת השפעת המהפכה הרוסית על הספרות העברית הוא סיפורי-המהפכה כסוג ספרותי, שם היא עוסקת בסיפורי חיים חזן, בשיקוף הזמן, הי-

מקום ועמדת המספר, בניס מול אבות. פרי-קים נוספים עוסקים בגוים מאת רבנו-בארון, קול הדמים, אדם בארץ ועיניים ונהרות לגרשון שופמן.

הפרק המסכם הוא ימים וילות - ממר-חק הימים, בו משחזרת וממחישה גוברין את כוונת כותרת ספרה מפתחות. למשל: "יש בימים וילות מסימניו המובהקים של, רומאן-מפתח, היינו: יצירה ספרות-יתת שבה מתוארים אנשים, טאורקית ומצי-בים ממשיים בהשוואות קלות בלבד, באור-פן שהקורא יכול לחזור ולזהותם, אם יש לו ידיעה בתקופה שבה עוסק הסיפור, על-פי סימני ההיכר שנותן כהם השופר... " לסיכום: ספרה של פרופ' נורית גוב-רין הוא עוד ספר המפענח את הלבח עמור-סת הלבטים של הספרות העברית, לבה המייחדת אותה מספרות אחרות. גם בחי-נת המרכיבים הלשוניים המתחלפים של ספרות זו מוצגים באופן מגובש בספר-חקר זה, ומן הראוי לציין, כי המחברת הצליחה להתעלות מעל למחלוקות השו-נות של הספרות העברית, תוך שמירת אובייקטיביות כימעט מלאה.

שירה

הברווזון המכוער של "דור הפלמ"ח"

במחלקת לספרות באוניברסיטת און מלמדים את שיריו של המשורר נתן יו-נתן. הוא בבחינת אינו נחשב בעיניים האקדמיות. קהל שוהריה שירה וקוראיה מצביע בכיסו מזה כמה שנים בעד שיריו של נתן יונתן. הוא רוכש, קורא ואוהב אותם.

אתודה ואומר, שבמשך שנים נרתעת מפני שיריו של יונתן, אך כאשר נת-קלתי באקראי בשיר שלו, שפורסם באחד

אנתולוגיה ישראלית

נזירי הים

מאת: נתן יונתן

כמו נזירי הים האלימים
שבלילות עוברים עדרי לוינתים
באוקיאנוס חלומותיהם
וסער וקדור גוררים עליהם
ענני-סופה
ואוגרים רעמים בעורקי גופם
אבל יופיים הנכון
גנוז בשתיקה המורדת
בסירוב הדומם לרדת תהום
בסירוף
דוביאנוש שכולים
לוקקים מלח צערם
מציתים תבערה
על הים
ונוסעים ונוסעים
והים מתקדר מאחור.
אבל נכחם
לא יתם, לא ירוחם האור.